

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Øieblikket Nr. 5

Citation: Kierkegaard, Søren: "Øieblikket Nr. 5", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 13*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2008 , s. 1. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-oi5-txt-shoot-id0baedecf-5ab4-4a5a-8848-97f4acfc4605.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 13

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

* Øieblikket

Nr. 5

Indhold:

- 1) Vi ere Alle Christne - uden engang at have Anelse om, hvad Christendom er.
- 2) Et Genie - en Christen.
- 3) Aands-Menneskets Christendom; vi Menneskers Christendom.
- 4) Det nye Testaments Christendom - »Christenheds« Christendom.
- 5) Naar Alle ere Christne, ere eo ipso Christendommen ikke til.
- 6) Et Oprør i Trods - et Oprør i Hyklerie eller om Affaldet fra Christendom.
- 7) En Eeds Aflæggelse eller det Officielle: det Personlige.
- 8) Nymodens religieuse Betyggelser (Garantier).
- 9) »Vogter Eder for dem, som gjerne gaae i lange Klæder.«
(Mc. 12, 38; Luc. 20, 46.)

27 Juli 1855

S. Kierkegaard

Kjøbenhavn

Forlagt af C. A. Reitzels Bo og Arvinger
Bianco Lunos Bogtrykkeri

Vi ere Alle Christne - uden engang at have Anelse om, hvad Christendom er.

Lad mig belyse dette blot fra eet eneste Punkt.

Naar Christendommen fordrer, at man skal elske sin Fjende, da kunde man i en vis Betydning sige, at det har den god Grund til at fordrer; thi Gud vil jo være elsket, og Gud er just, blot menneskelig talt, Menneskets frygteligste Fjende, Din Døds-Fjende: han vil jo, Du skal døe, afdøe, han hader just Det, hvori Du naturligt har Dit Liv, hvorved Du hænger med hele Din Livslyst.

De Mennesker, der slet ikke indlade sig med Gud, de nyde nu - frygtelig Ironie! - det Gode, at dem plager Gud ikke i dette Liv. Nei, det er kun dem han elsker, dem som indlade sig med ham, hvis Døds-Fjende han, blot menneskelig talt, maa siges at være - dog af Kjerlighed.

Men han er Din Døds-Fjende; han, Kjerligheden, han vil af Kjerlighed til Dig være elsket af Dig: dette betyder, at Du maa døe, afdøe, ellers kan Du ikke elske ham.

Saa sidder han da, allestedsnærværende og alvidende som han er, og passer paa Dig, veed end det

Mindste der foregaaer i Dig – det veed han, Din Døds-Fjende! Vogt Dig for at ønske Noget, vogt Dig for at frygte Noget; thi hvad Du ønsker, opfyldes ikke, men snarere det Modsatte, og hvad Du frygter, og jo mere, jo snarere kommer det over Dig. Thi han elsker Dig, og han vil være elsket af Dig, begge Dele af Kjerlighed; men saasart der er Noget, Du ønsker, saa tænker Du ikke paa ham, ligesom naar der er Noget Du frygter; eller hvis Du bringer ham i Forbindelse med Din Ønsken og Frygten, saa tænker Du jo altsaa ikke paa ham i og for sig selv, det er, Du elsker ham ikke – og han vil være elsket, vil det af Kjerlighed.

Tag et Exempel. En Prophet – tænk nu først, hvad det vil sige at være Prophet, hvor anstrengt og offret en saadan Mands Liv er med Afkald omtrent paa Alt, hvad ellers vi Mennesker tillægge Værd. Tænk saa paa Propheten Jonas! En saadan i Guds Tjeneste anstrengt og plaget Mand, han har det beskedne Ønske, at hvile en Smule under Skyggen af et Træ. Han finder dette Træ, Skyggen, Hvilen i denne Skygge under dette Træ; det gjør ham saa godt, at han formodentlig har *ønsket*, at maatte beholde denne Vederqvægelse, *frygtet*, at den skulde tages fra ham – truffet, strax fæster Gud den Almægtige sin Opmærksomhed paa dette Træ, en Orm beordres til at undergrave dets Rod.

Saa forfærdelig, blot menneskelig talt, er Gud i sin Kjerlighed, saa forfærdeligt, blot menneskelig talt, er det at blive elsket af Gud og at elske Gud, Undersætningen i den Sætning: Gud er Kjerlighed, er: han er Din Døds-Fjende.

– – – og saa lege vi den Leeg, at vi Alle ere Christne, Alle elske Gud, medens Menneskene nutildags ved at Gud er Kjerlighed og ved det at elske Gud ikke forstaae Andet end det sirupsvamle Slikkerie, som Løgnens Sandhedsvidner handle med.

* *
*

Antaget, at der ingen Gud er til, ingen Evighed, intet Regnskab, er den officielle Christendom en ganske charmant og smagfuld Opfindelse i Retning af paa en fornuftig Maade at gjøre dette Liv saa nydelsesrigt som muligt, nydelsesrigere end Hedningen kunde have det. Thi hvad der bestandigt pinte den nydende Hedning, var, som bekjendt, dette med Evigheden; men dette med Evigheden har den officielle Christendom faaet vendt saaledes, at just Evigheden er for ret at give os Smag paa og Lyst til at glædes ved og nyde dette Liv.

Som hvis en af de Componister, der componere Variationer, af en Satz eller to i en Sørgemarche havde taget Anledning til frit digterisk at componere en feiende Gallop: saaledes har den officielle Christendom af nogle Sætninger i det nye Testamente (denne Lære om Kors og Qval og Rædsel og Skælven for Evigheden o. s. v.) taget Anledning til frit digterisk at componere en nydelig Idyl med Børne-Avlen og Hopsasa, hvor Alt er saa gladeligt, saa gladeligt, saa gladeligt, hvor Præsten (en Slags gudelig Stats-Musicant) lader, for Penge, Christendommen – denne Lære om at afdøe – gjøre Musik ved Bryllupper og Barsler, kort hvor Alt er Fryd og Gammen i denne – efter Christendommens Lære Jammerdal og Straffe-Anstalt – denne herlige Verden, der dog kun er – ja ifølge det nye Testamente er den Prøvens Tid forholdende sig til Regnskab og Dom – en Forsmag paa den endnu langt frydeligere Evighed, Præsten indestaaer de Familier for, som ved deres Forhold mod ham have viist Sands for det Evige.

Et Genie - en Christen

At Genie ikke er Noget ethvert Menneske er, er vel Noget ethvert Menneske vil indrømme. Men at en Christen er noget endnu Sjeldnere end et Genie – dette er gavtyveagtigt reent bragt i Glemme.

Forskjellen mellem et Genie og en Christen er, at Geniet er Naturens Overordentlige; det kan intet Menneske gjøre sig selv til. En Christen er Frihedens Overordentlige, eller, nøiagtigere, Frihedens Ordentlige, kun at det findes overordentlig sjeldent, er hvad Enhver af os skulde være. Derfor vil Gud, at Christendommen skal forkyndes ubetinget for Alle, derfor ere Apostlerne ganske simple Mennesker, Forbilledet i en ringe Tjeners Skikkelse, Alt for at betegne, at dette Overordentlige er det Ordentlige, er tilgængeligt for Alle – men dog er en Christen noget endnu Sjeldnere end et Genie.

Man lade sig kun ikke bedaare af den Omstændighed, at det er tilgængeligt for Alle, muligt for Alle, som fulgte deraf, at det var noget let Noget, og der var mange Christne. Nei, det maa være muligt for Alle, ellers var det ikke Frihedens Overordentlige; men en Christen bliver alligevel det end Sjeldnere end et Genie.

Antaget, at det er i sin Rigtighed med disse Batailloner og Millioner x Millioner Christne, fremkommer her en Indvending, som virkelig faaer Betydning: at Christendommens Forhold saa ere aldeles uden Analogie i den øvrige Tilværelse. Ellers see vi overalt de uhyre Proportioner, som ere Tilværelsens: Millioner Planters Mulighed som Blomsterstøv henveires, Millioner Muligheder af levende Væsener spildes o. s. v. o. s. v., paa eet Genie gaaer der vel Mennesker tusinde x tusinde o. s. v., altid den enorme Ødselhed. Kun i Forhold til

Christendommen anderledes: i Forhold til hvad der er sjeldnere end et Genie, slaaer det til, Enhver der fødes er en Christen.

Ligeledes faaer ogsaa en anden Indvending stor Betydning, naar dette med Millioner Christne skal være Sandhed. Jorden er kun et lille Punkt i Universet – og dog skulde Christendommen være forbeholdt den, og til en saadan Spotpriis, at saadan Een og Hver der fødes er en Christen.

Anderledes stiller Sagen sig, naar det sees, at det at være Christen er en saadan Idealitet, at istedetfor den Sludder om Christenheden og Christendommens 1800-aarige Historie, og om at Christendommen er perfectibel, vel maa stilles den Sætning: Christendommen er egentligen ikke kommet ind i Verden, det blev ved Forbilledet og høiest Apostlene; men disse forkyndte den dog allerede saa stærkt i Retning af Udbredelse, at her allerede Misligheden begynder. Thi Eet er at virke saaledes for Udbredelse, at man uafbrudt tidligt og sildigt forkynder Læren for Alle, noget Andet er, at være for hurtig til at tillade Folk saadan i 100, i 1000-viis at antage Navn af Christne, udgive sig for Jesu Christi Disciple. Forbilledets Forkyndelse var en noget anden; thi saa ubetinget han forkyndte Læren for Alle, kun levende derfor, ligesaa ubetinget holdt han igjen paa, det at blive Discipel, at faae Lov til at kalde sig saa. Om en Folke-Forsamling havde ladet sig gribe af Christi Tale, derfor havde han vistnok ikke strax tilladt disse Tusinder at kalde sig Christi Disciple. Nei, han holdt stærkere igjen. Han vandt derfor ogsaa i 3½ Aar kun 11 – medens een Apostel paa een Dag vel i een Time vinder 3000 Christi Disciple. Enten er her Discipelen større end Mesteren, eller Sandheden er, at Apostelen er lidt for hurtig til at slaae til, lidt for hurtig i Retning af Udbredelse, saa Misligheden allerede begynder her.

Kun guddommelig Myndighed kunde imponere Menneske-Slægten saaledes, at det blev til ubetinget Alvor med ubetinget at ville det Evige. Kun Gud-Mennesket kan ene dette: at arbeide ubetinget for Udbredelse og at holde ubetinget lige saa stærkt igjen paa, hvad der skal forstaaes ved at være Discipel. Kun Gud-Mennesket vilde kunne udholde, hvis man vil tænke sig det, 1000 Aar igjennem og atter 1000 Aar ubetinget at virke for Lærens Udbredelse ved at forkynde den, selv om han ikke fik en eneste Discipel, hvis han kun kunde faae dem ved at forandre Vilkaaret. Apostelen har dog nogen selvisk Trang til den Lindring at faae Tilhængere, at blive Flere, hvad Gud-Mennesket ikke har, der ikke selvisk trænger til Tilhængere, derfor kun har Evighedens Priis, ingen Markeds-Priis.

Saaledes skete det, da Christus forkyndte Christendom: Slægten blev ubetinget imponeret.

Men naturam furca expelles, den kommer dog igjen. Det Mennesket tenderer til er at faae Forholdet vendt om. Som en Hund, der tvinges til at gaae paa To, i ethvert Øieblik har en Tendents til at komme til at gaae paa Fire igjen, og saa snart den seer sit Snit, strax gjør det, og blot venter paa at see sit Snit: saaledes er hele Christenheden Menneske-Slægts Stræben efter at komme til igjen at gaae paa Fire, at blive Christendommen qvit, gavtyveagtigt under Navn af at det er Christendom, og med Paastand paa, at dette er Christendommens Fuldkommengjørelse.

Først vendte man »Forbilledets« anden Side ud, Forbilledet blev ikke mere Forbilledet, men Forsoneren; og istedetfor at see paa ham i Retning af Efterfølgelse, dvælede man ved hans Velgjerninger og ønskede at være i deres Sted mod hvem de vistes, hvilket er lige saa bagvendt, som, hvis Een fremstilledes som Forbilledet i Gavmildhed, man da ikke vilde see paa ham i Betydning af at efterligne hans Gavmildhed, men i Betydning af at ønske at være i Deres Sted, mod hvem han viste Gavmildhed.

Altsaa Forbilledet gik ud. Saa afskaffede man ogsaa Apostelen som Forbilledet. Derpaa ogsaa den første christne Tid som Forbilledet. Og saaledes lykkedes det tilsidst at naae – at gaae paa Fire igjen, og at Det, just Det var den sande Christendom. Ved Hjælp af Dogmer sikrede man sig mod Alt, hvad der blot med nogen Sandhed kunde kaldes christeligt Forbilledet, og saa gik det for fulde Seil i Retning af – Perfectibiliteten.

Aands-Menneskets Christendom; vi Menneskers Christendom.

Naar jeg saaledes sætter een Christendom over for en anden, kunde det dog vel ikke falde Nogen ind at misforstaae det, som var jeg nu bleven enig med Dyr lægen Pastor Fog, at der er to Arter af Christendom. Nei, jeg sætter dem over for hinanden i den uforandrede Mening, at det nye Testamentes Christendom er Christendom, den anden vel en Gavtyvestreg, de ligne hinanden ikke mere end Firkanten Cirklen. Men hvorfor jeg sætter dem saaledes over for hinanden, er for med et Par Ord at belyse, hvad jeg i en Artikel i »Fædrelandet« har yttret: om ikke vi Mennesker, Slægten er saaledes vanslægtet, at der ikke mere fødes Mennesker, som kunne bære det Guddommelige, som er det nye Testamentes Christendom; og hvis saa er, er da hermed paa den allersimpleste Maade sat en Bom for alle de eedsorne Præsters Bevisen, at den officielle Christendom er det nye Testamentes Christendom, og at Christendommen er til.

Det er især to Forskjelligheder mellem Aands-Mennesket og os Mennesker, paa hvilke jeg vil fæste Opmærksomheden, og derved igjen belyse Forskjellen mellem det nye Testamentes Christendom og »Christenheds« Christendom.

1) Aands-Mennesket er deri forskjelligt fra os Mennesker, at han er, om jeg saa tør sige, saa svært bygget, at han kan bære en Fordoblelse i sig; vi Mennesker ere i Sammenligning hermed som Bindingsværk i Sammenligning med Grundmuur, saa løst og svagt bygte, at vi ikke kunne bære en Fordoblelse. Men til en Fordoblelse forholder just det nye Testamentes Christendom sig.

Aands-Mennesket kan bære en Fordoblelse i sig, han kan med sin Forstand fastholde, at Noget er mod Forstanden og saa dog ville det; han kan med sin Forstand fastholde, at Noget er til Forargelse og saa dog ville det; at Noget, menneskelig talt, gjør ham ulykkelig og saa dog ville det o. s. f. Men just saaledes er det nye Testamentes Christendom sat sammen. Vi Mennesker derimod kunne ikke udholde eller bære en Fordoblelse i os; vor Villen forandrer vor Forstaaen. Vor (»Christenheds«) Christendom er derfor ogsaa beregnet herpaa; den borttager fra det Christelige Forargelsen, Paradoxet o. s. v., anbringer istedet: Sandsynligheden, det Ligefremme ∴ forvandler Christendommen til noget ganske Andet end den er i det nye Testamente, ja til lige det Modsatte; og dette er »Christenheds« (vi Menneskers) Christendom.

2) Aands-Mennesket er forskjelligt fra os Mennesker ved at kunne udholde Isolation, rangerer som Aands-Menneske i Forhold til, hvor stærkt han kan udholde Isolation, medens vi Mennesker bestandigt trænge til »de Andre«, Flokken, døde, fortvivle, om vi ikke ere betryggede ved at være i Flokken, af samme Mening som Flokken o. s. v.

Men det nye Testamentes Christendom er just beregnet paa, forholdende sig til denne Aands-Menneskets Isolation. Christendom i det nye Testamente er at elske Gud i Menneske-Had, i Had til sig selv og derved til andre Mennesker, hadende Fader, Moder, sit eget Barn, Hustru o. s. v., det stærkeste Udtryk for den qvalfuldeste Isolation. – Og herom er det jeg siger: saadanne Mennesker, af den Bonitet og Kaliber, fødes ikke mere.

Vi Menneskers Christendom er: at elske Gud i Samstemning med at elske og være elsket af andre Mennesker, bestandigt de Andre, Flokken med.

Lad mig tage et Exempel. I »Christenhed« er dette Christendom. En Mand med et Fruentimmer under Armen træder op til Alteret, hvor en pyntelig Silke-Præst, halvt studeret i Digterne, halvt i det nye Testamente, holder en Tale halvt erotisk halvt christelig, en Vielse: dette er i »Christenhed« Christendom. Det nye Testamentes Christendom vilde være: dersom hiin Mand virkelig kunde elske saaledes, at Pigen var den i Sandhed eneste og med en Sjels hele Lidenskab Elskede – dog allerede saadanne Mennesker forekomme ikke mere – da, hadende sig selv og den Elskede, at slippe hende for at elske Gud. – Og herom er det jeg siger: saadanne Mennesker, af den Bonitet og Kaliber, fødes ikke mere.

Det nye Testamentes Christendom; »Christenheds« Christendom.

Christendommens Tanke var: at ville forandre Alt.

Resultatet, »Christenheds« Christendom er: at Alt, ubetinget Alt er blevet som det var, kun at Alt har antaget Navn af »christeligt« – og saa (spil op Musikanter!) saa leve vi Hedenskabet, saa gladeligt, saa gladeligt, rund, rund, rund; eller rettere vi leve Hedenskabet raffineret ved Hjælp af Evigheden og ved Hjælp af at det jo er christeligt det Hele!

Forsøg det, tag hvad Du vil, og Du skal see det slaar til, er som jeg siger.

Var det dette Christendommen vilde: Kydskhed – Horehusene bort. Forandringen er den, at Horehusene bleve aldeles som i Hedenskabet, Liderlighedens Forholds-Tal ligesaa, men det er blevet »christelige« Horehuse. En Horevært er en »christelig« Horevært, han er Christen aldeles som alle vi Andre; at udelukke ham fra Naademidlerne »ih Gud Fader bevares«, vil Præsten sige, »hvad skulde det blive til, naar vi først begyndte at udelukke et eneste betalende Medlem«. Han dør, og alt i Forhold til som han betaler, faaer han en hæderlig Lovtale ved Graven. Og efter paa en, christeligt, saa lumpen, saa nedrig Maade at have tjent sine Penge – thi, christeligt, maatte Præsten hellere have stjaalet dem – tager saa Præsten hjem, han har Hast, han skal i Kirke for at – declamere, eller som Biskop Martensen siger: vidne.

Var det dette Christendom vilde: Redelighed og Ærlighed, Snyderiet bort – Forandringen, som bevirkes er denne: Snyderiet blev aldeles som i Hedenskabet, »Enhver« (Christen!) »er Tyv i sin Næringsvei«; men

Snyderiet antog Prædikaten christeligt, det blev »christeligt« Snyderie – og »Præsten« lyser Velsignelse over dette christelige Samfund, denne christelige Stat, hvor man snyder som i Hedenskabet, og tillige ved at betale »Præsten«, altsaa den største Snyder, tilsnyder sig, at dette er Christendom.

Var det dette Christendommen vilde: Alvor i Livet og bort med Forfængelighedens Hæder og Ære – Alt blev som det var, Forandringen den, at det antog Prædikaten »christelig«: Ordenernes Dingel-Dangel, Titler, Rang o. s. v. blev christelig – og Præsten (denne af alle Tvetydigheder uanstændigste Tvetydighed, dette af alle Latterligheder latterligste Ruskumsnusk!) han er kisteglad ved selv – at decoreres med »Korset«. Korset! Ja, i »Christenheds« Christendom er Korset blevet Noget som Barnets Kjøphest og Trompet.

Og saaledes i Alt. Er der i det naturlige Menneske næst Selv-Opholdelsens Drift nogen Drift som er stærk, da den til Slægtens Forplantelse, hvilken derfor ogsaa Christendommen søger at afkøle, lærende, at det er bedre ikke at gifte sig, dog, naar galt skal være, saa dog bedre at gifte sig end at lide Brynde. Men i Christenhed er Slægts-Forplantelsen bleven Livets Alvor samt Christendom; og Præsten – dette i lange Klæder indhyllede Indbegreb af Nonsens! – Præsten, Læreren i Christendom, det nye Testaments Christendom, har endog faaet sine Indkomster sat i Forhold til, at Menneskene ere virksomme i Retning af Slægtens Forplantelse, faaer noget Vist for hvert Barn!

Som sagt, forsøg det, og Du skal i Alt finde, at det er, som jeg siger det: Forandringen fra Hedenskabet er den, at Alt er blevet uforandret, men har antaget Prædikaten: christelig.

Naar Alle ere Christne, er eo ipso Christendommen ikke til.

Dette er, naar det er viist, saare let at see, og eengang seet er det uforglemmeligt.

Enhver Bestemmelse, som gjælder om Alle, kan ikke gribe ind i selve Tilværelsen, men maa enten ligge til Grund for Tilværelsen, eller udenfor som intetbetydende.

Tag Bestemmelsen: Menneske. Vi ere alle Mennesker. Denne Bestemmelse griber derfor heller slet ikke ind i Menneske-Tilværelsen; thi det Hele er under den Antagelse, at vi Alle ere Mennesker; denne Bestemmelse ligger foran Begyndelsen i Betydning af at ligge til Grund: vi ere Alle Mennesker – og nu begynder det.

Dette er et Exempel paa en Bestemmelse, som gjælder om Alle, og som er til Grund liggende. Det Andet var, at en Bestemmelse, der angaaer Alle, eller ved at angaae Alle, ligger foran Begyndelsen, udenfor som det Intetbetydende.

Antag – og lad os nu ikke gjøre Vrøvleri om at det er en besynderlig Antagelse; vi skal jo have Sagen oplyst – antag, at vi Alle vare Tyveknegte, hvad Politiet kalder straffede Personer – naar vi Alle ere det, vil eo ipso denne Bestemmelse aldeles ingen Indflydelse faae paa det Hele, vi ville leve aldeles som vi leve, Enhver gjælde for det han nu gjælder, Nogle – straffede Personer – være stemplede som Tyve og Røvere, altsaa indenfor Bestemmelsen, at vi Alle ere straffede Personer; Andre – straffede Personer – høit anseete o. s. v. kort Alt vilde indtil den allermindste Ubetydelighed være som det er, thi er vi Alle straffede Personer, saa er dette Begreb hævet; naar Alle ere det, er det at være det = Intet; ikke blot at det ikke siger Noget at være straffet Person, naar vi Alle ere det, nei det siger slet Intet.

Aldeles paa samme Maade med det: at Alle ere Christne. Ere vi Alle Christne, saa er Begrebet hævet, det at være Christen et Noget, som ligger foran Begyndelsen, udenfor – og nu begynder det, vi leve saa det blot Menneskelige, aldeles som i Hedenskabet; Bestemmelsen Christen kan aldeles ikke komme til at gribe ind, thi derved at vi Alle ere det, er den just sat udenfor.

Guds Tanke med Christendommen var, om jeg saa tør sige, rigtigt tilgavns at slaae i Bordet for os Mennesker. Til den Ende satte han »Individ« og »Slægt«, den Enkelte og de Mange forkeert sammen, satte dem mod hinanden, anbragte Splidagtighedens Bestemmelse; thi det at være Christen var just, efter hans Tanke, Splidagtighedens Bestemmelse, »den Enkeltes« med »Slægt«, med Millioner, med Familie, med Fader og Moder o. s. v.

Gud gjorde det saaledes *deels* af Kjerlighed, thi han, Kjerlighedens Gud, vilde være elsket, men er for stor en Kjender af hvad Kjerlighed er til at ville have med dette Labansagtige at bestille at elskes bataillonsviis eller af hele Nationer, som ein zwei drei commanderer til Kirke-Parade, nei Formlen er bestandigt: den Enkelte i Modsætning til de Andre; og *deels* gjorde han det som den Regjerende, for saaledes at holde Styr paa Menneskene og opdrage dem. Dette var hans Tanke, om end vi Mennesker i een Forstand maatte sige, hvis vi turde det, at det var det meest chikaneuse Indfald Gud kunde faae paa den Maade at sætte os

sammen, eller paa den Maade at forhindre os i, hvad vi Dyre-Skabninger ansee for den sande Velvære, at løbe sammen i Flok den Ene altid »som de Andre«.

Det lykkedes nu Gud; han imponerede virkelig Menneskene.

Dog efterhaanden kom Menneske-Slægten igjen til sig selv, og kløgtig som den er, saae den: med Magt at afkaste Christendommen lader sig ikke gjøre – saa lad os gjøre det ved List: vi ere alle Christne, saa er eo ipso Christendommen afskaffet.

Og der er det vi nu ere. Det Hele er en Gavtyvestreg; disse 2000 Kirker eller hvor mange der ere, er, christeligt, en Gavtyvestreg; disse 1000 Fløiels, Silke, Klædes, Bombasins Præster ere ligeledes, christeligt, en Gavtyvestreg – thi det Hele hviler paa den gavtyveagtige Antagelse, at vi Alle ere Christne, hvilket just er den gavtyveagtige Afskaffelse af Christendommen. Det er derfor ogsaa en egen Art Euphemisme, naar vi berolige os ved, at vi alle blive salige, eller med »jeg bliver vel salig ligesom alle de Andre«, thi under den Adresse modtages man ikke i Himlen, ankommer lige saa lidet der som man tillands kommer til Ny-Holland.

Et Oprør i Trods - et Oprør i Hyklerie

eller

Om Affaldet fra Christendommen

At Mennesket er en trodsig Skabning, veed man nok; men at han er en i høi Grad klog Skabning – saasnart det gjælder om Kjød og Blod og jordisk Velvære, er man ikke altid opmærksom paa. Dog er det saaledes, medens det derfor forresten gjerne kan være sandt, hvad der klages over den menneskelige Dumhed.

Naar der da er Noget, som ikke behager Mennesket, seer han klogt efter, om den Magt der byder, ikke er større end at han kan byde Magt imod. Forvisser han sig derom, gjøres Oprøret i Trods.

Men er den Magt, som byder hvad der ikke behager Mennesket, ham saaledes overmægtig, at han ubetinget fortvivler om at gjøre Oprør i Trods – saa griber han til Hykleriet.

Dette med Hensyn til Christendommen. At Affaldet fra Christendommen længst er skeet, har man ikke bemærket, fordi Affaldet er skeet, Oprøret gjort i: Hyklerie. Just Christenhed er Affaldet fra Christendom.

I det nye Testamente er, ifølge Christi egen Lære, det at være Christen, blot menneskelig talt, idel Qval, en Qval sammenlignet med hvilken alle andre menneskelige Lidelser næsten kun ere Barnestreger. Det Christus taler om – thi han lægger ikke Dølgemaal derpaa – er om at korsfæste Kjødet, hade sig selv, om at lide for Læren, at græde og hyle, medens Verden glæder sig, om de meest hjerteskaarende Lidelser ved at hade Fader, Moder, Hustrue, sit eget Barn, om at være hvad Skriften siger om Forbilledet – og det at være Christen skal jo svare til Forbilledet – en Orm, ikke et Menneske. Derfra disse idelige Formaninger om ikke at forarges, ikke at forarges over, at Det der i den allerhøieste, i guddommelig Forstand er Frelsen, Hjælpen, skal være, menneskelig talt, saa rædsomt.

Saaledes med det at være Christen. See, det er ikke Noget for os Mennesker, Sligt ville vi nok helst bede os fritagne for. Ja, dersom nogen menneskelig Magt havde hittet paa Sligt, saa vilde Mennesket strax i Trods have gjort Oprør.

Men uheldigviis er Gud en Magt, som man ikke gjør Oprør mod i Trods.

Da greb »Mennesket« til Hyklerie. Man havde ikke engang Mod og Redelighed og Sandhed til ligefrem at sige Gud »det kan jeg ikke gaae ind paa«, man greb til Hyklerie, og meente sig saa fuldkommen sikkert.

Man greb til Hyklerie, man forfalskede Bestemmelsen af det at være Christen. Det at være Christen, heed det, er idel Salighed, »hvad var jeg, o, hvad var jeg, hvis jeg ikke var Christen; o, uskatteerlige Gode at være Christen; ja, det at være Christen, det giver først ret Livet Betydning, Glæderne Smag og Lidelserne Lindring.«

Paa den Maade bleve vi Alle Christne. Og nu gik det flot til med fede Ord og høitrvædende Talemaader, og

himmelske Blikke og Taarer i Strømmeviis, Alt af dertil gagerede Kunstnere, som ikke kunde finde Udtryk til noksom at takke Gud for det store Gode, at vi ere Christne o. s. v. – og Hemmeligheden var: vi har forfalsket Begrebet af det at være Christen, men haaber ved gavtyveagtig hykkelsk Smiger og søde Ord, takkende og atter takkende for at vi – ere det Modsatte af det han forstaaer ved at være Christen – derved haabe vi, bedaarende os selv, at sætte ham en Voxnæse paa; ved saa inbrünstigt at takke ham for at vi ere det, haabe vi at slippe for at blive det.

See derfor er en Kirke det meest tvetydige Sted. Thi vistnok er der andre Steder, som man kalder tvetydige Steder; men de ere det egentlig ikke, de ere jo eenstydigt hvad de ere, det at de kaldes »tvetydige« jo forhindrende den egentlige Tvetydighed. En Kirke derimod, ja, det er et tvetydigt Sted, en kongelig autoriseret christelig Kirke i »Christenhed« er det meest Tvetydige, som nogensinde har existeret.

Thi at gjøre Nar af Gud er ikke tvetydigt, men at gjøre det under Navn af at dyrke ham er tvetydigt; at ville afskaffe Christendommen er ikke tvetydigt, men det er tvetydigt at afskaffe Christendommen under Navn af at udbrede den; at give Penge til for at modarbejde Christendommen er ikke tvetydigt, men det er tvetydigt at tage Penge for at modarbejde den under Navn af at virke for den.

En Eeds Aflæggelse

eller

Det Officielle: det Personlige

Lad mig fortælle en lille, psykologisk ikke umærkelig, Tildragelse fra Forbryder-Verdenen.

Det var i en Sag, hvor man kan, som det hedder, »frie sig« ved Eed – det vil sige timeligt frie sig mod evigt at binde sig ved en Meneed; det var en Øvrigheden tilstrækkeligt bekendt, oftere straffet Person, som var den Paagjældende; Øvrigheden havde det ikke i sin Magt at forhindre Eeden, men var fuldkommen moralsk overbeviist om, at det var en falsk Eed: saa aflagde han Eeden.

Efter Sagens Slutning besøgte Cancelliraaden den Vedkommende i Arresten, indlod sig privat med ham og sagde til ham: »Tør Du give mig Din Haand paa, at det Du svoer var Sandhed?« »Nei« svarede han »nei, Hr. Cancelliraad, det vil jeg ikke.«

See her et Exempel paa Forskjellen mellem det Officielle og det Personlige. For En, der væsentlig tilhører Forbryder-Verdenen, er at frie sig ved Eed noget Officielt, Noget han intet Øieblik betænker sig paa, eller om hvis Forsvarlighed han nærer den mindste Tvivl, da det er Noget, han af længst hævdedet Praxis veed Beskeed om; det er for ham afgjort, Sligt gjør man officielt, upersonligt, Kunsten bestaaer i, behændigt at vende en Sag saaledes, at man kan frie sig ved Eed, Aflæggelsen er at sige Prosit til En der nyser, eller at skrive S. T. paa et Brev. Forgjeves søger Eeden og Aflæggelsens Høitidelighed at gjøre Indtryk paa ham just i Retning af Personlighed, forgjeves, han er – det er Forretningssag! – sig selv officiel, officielt væbnet mod ethvert Indtryk, han forud veed man vil forsøge imod ham, og aflægger saa officielt Eeden; det Hele er, saaledes forstaaer han det, ex officio.

Men personligt, nei personligt kunde han ikke beslutte sig til høitideligt at bekræfte en Usandhed; »tør Du give mig Din Haand derpaa?« »nei, Hr. Cancelliraad, det vil jeg ikke.«

* *
*

Enhver, der har den allermindste Praxis, vil vistnok indrømme Rigtigheden af, at (for at gaae over til en ganske anden Verden) dette Tilfælde ikke sjældent forekommer, at man vil kunne faae en Præst til i privat Samtale, især naar man kan berøre ham personligt, at vedkjende sig en anden Overbeviisning end den han ex officio foredrager, eller at han maaskee personligt forholder sig tvivlende til Det, han ex officio foredrager med »fuld Overbeviisning«. Og dog er jo Præsten ved Eed forpligtet, han har aflagt en Eed, som skulde betrygge, at det han foredrager er hans Overbeviisning! Ak, ja, men dette med en Eeds Aflæggelse hører i Præste-Verdenen nu engang med til det Officielle – det maa saa være, hvis man vil ind i den Livsstilling. Man aflægger Eeden officielt, foredrager officielt, hvad man ved Eed er forpligtet paa. »Men svar mig oprigtigt,

kjere Pastor P., vil Du give mig Din Haand paa, at det er Din Overbeviisning, eller ved Mindet om Din afdøde Hustru bekræfte det – thi det er mig, for min egen Skyld for om muligt at ende min Tvivlen, saa magtpaaliggende at faae Din sande Mening at vide?« »Nei, min Ven, nei, det kan jeg ikke, det maa Du ikke forlange af mig.«

En Eeds Aflæggelse; det skulde jo ret betrygge, at Sagen er personlig! Dog Eeden – Eeden, Betingelsen for at komme ind i Levebrødet o. s. v.; leed os ikke i Fristelse, o Gud! – Eeden er maaskee aflagt officielt. »Men er det virkelig Din Overbeviisning hvad Du lærer, jeg besværges Dig ved Mindet om Din afdøde Hustrue, at Du, for at hjælpe mig, siger mig Din oprigtige Mening!« »Nei, min Ven, nei, det kan jeg ikke!«

Nymodens religiøse Betyggelser (Garantier)

Engang i en længst, længst svunden Tid forstod man Sagen saaledes: man fordrede af Den, der vilde være Lærer i Christendom, at hans Liv afgav Garantien for hvad han lærte.

Dette er man nu længst kommet bort fra, Verden er bleven klogere, alvorligere, har lært at ringeagte alt dette Smaalige og Sygelige med det Personlige, lært at begjære ene det Objektive – nu fordrer man, at Lærerens Liv afgiver Garantien for, at det han siger er Commerce, dramatisk Festlighed, Divertissement, reent objektivt.

Nogle Exempler. Er det dette Du vil tale om, at Christendommen, det nye Testamentes Christendom, har en Forkjerlighed for eenlig Stand – og Du selv er et eenligt Menneske: Kjere, det er ikke Noget for Dig at tale om, Menigheden kunde jo troe, at det var Alvor, blive urolig, eller den kunde føle sig fornærmet, at Du saaledes, saa upassende, blander Din Personlighed ind. Nei, det har lange Udsigter, før Du kan blive duelig til med Alvor at tale derom saaledes, at Du i Sandhed tilfredsstiller Menigheden. Vent, til Du engang allerede har Din første Kone i Jorden, og er et godt Stykke henne med den anden: da er Tiden for Dig, da træder Du frem for Menigheden, lærer og »vidner«, at Christendommen har Forkjerlighed for eenlig Stand – og Du vil ganske tilfredsstille; thi Dit Liv afgiver Garantien for, at det er Fjas, Commerce, eller at det Du siger er: interessant. Ja, hvor interessant! Thi som, hvis et Ægteskab skal være sikkert mod Kjedsommelighed, være interessant, Manden maa være Konen utro og Konen Manden: saaledes bliver det Sande først interessant, uhyre interessant derved, at man i Stemning lader sig gribe, henrive, fortrylle af det – men naturligviis gjør lige det Modsatte, og underfundigt betrygges i at lade det blive derved.

Er det dette Christelige Du vil tale om, at Christendommen lærer Foragt for Titler og Ordener og alle Ærens Narrestreger – og Du selv hverken er Rangsperson, eller Noget, som ligner Sligt: Kjere, det er ikke Noget for Dig at tale om, Menigheden kunde jo troe det var Alvor eller føle sig fornærmet over den Mangel paa Dannelse saaledes at paanøde sin Personlighed. Nei, bide til Du først selv har lagt Dig en Slump Ordener til, jo flere jo bedre, bide til Du selv slæber en Ramse af Titler med Dig, saa Du for Mængde af Titler neppe selv veed, hvad Du hedder: da er det Tiden, da træder Du frem, prædiker og »vidner« – og Du vil utvivlsomt tilfredsstille Menigheden; thi Dit Liv afgiver Garantien for, at det er dramatisk Forlystelse, en interessant Formiddags-Underholdning.

Er det dette Du vil tale om, om i Armod at forkynde Christendom, at det er den sande christelige Forkyndelse – og Du selv bogstavelig er en fattig Djævel: Kjere det er ikke Noget for Dig at tale om, Menigheden kunde jo troe det var Alvor, blive angest og bange, føle sig aldeles ude af Stemning og i allerhøieste Grad uhyggelig berørt ved at Armoden kom En saa nær paa Livet. Nei, skaf Dig først et fedt Levebrød, og naar Du saa har havt det saa længe, at Du snart vil avancere til et endnu federe: da er den beleilige Tid kommen, da træder Du frem for Menigheden, prædiker og »vidner« – og Du vil ganske tilfredsstille; thi Dit Liv afgiver Garantien for, at det Hele løber ud paa en Spas, som alvorlige Mænd engang imellem kunne ønske den, i Theatret eller i Kirken, en Forfriskelse for at samle nye Kræfter til – at tjene Penge.

Og paa den Maade dyrker man Gud i Kirkerne! Og saa græder disse Fløiels- og Silke-Talere, de hulke, Stemmen svigter qvalt i Taarer! O, dersom det er saaledes (og saaledes er det jo, da Gud selv siger det) at han tæller den Lidendes Taarer og gemmer dem i en Flaske: da vee disse Talere, om Gud ogsaa har talt deres Søndags-Taarer og gjemt dem i en Flaske! Ja vee os Alle, dersom Gud virkelig lægger Mærke til disse Søndagstaarer, især Talerens, men ogsaa Tilhørernes! Thi en Søndags-Taler, han vilde have Ret i hvad han sagde – og det vilde vistnok, talerisk, tage sig brillant ud, især ved at understøttes af Taarer og den kvalte Hulken – men han vilde have Ret naar han sagde til Tilhørerne: jeg vil samle alle de unyttige Taarer I have udgydt i Kirken, og med dem vil jeg træde anklagende frem mod Eder paa Dommens Dag – han har Ret; kun glemme man derover ikke, at Talerens egne dramatiske Taarer dog ere det langt Forfærdeligere end Tilhørernes letsindige.

»Vogter Eder for dem, som gjerne gaae i lange Klæder!«

(Mc. 12, 38; Luc. 20, 46.)

15 Juni 55

Da »Sandhedsvidnerne« som rette »Sandhedsvidner« formodentligen foretrække, istedetfor offentlig at advare mod mig, i Skjulthed at være desto virksommere: skal jeg paatage mig deres Forretning, og høit, høit for hele Folket *vidne*: vogter Eder for Præsterne!

For Alt vogt Dig for Præsterne! Til det at være Christen (hvis man da skal være det saaledes, at det kan bestaae i Dommen; og hvad hjælper det ellers med Eens Væren Christen!) hører: at have lidt for Læren. Og troe Du mig, saasandt som jeg hedder Søren Kierkegaard, det faaer Du ingen officiel Præst til at sige, som naturligt er, thi det var for ham at dræbe sig selv; i samme Øieblik det er sagt, at det at have lidt for Læren fordres endog til at være menig Christen, i samme Øieblik er hele Maskineriet med de 1000 Levebrød og Embedsmænd forstyrret, alle disse 1000 Levebrødre blottede. Derfor faaer Du ingen officiel Præst til at sige det. Derimod kan Du være fuldt forvisset om, at han af al sin Magt vil foredrage det Modsatte, forhindre Dig i at komme paa hine Tanker, at Du kan bevares i Tilstanden af det han forstaaer ved en Christen: et godt Klippefaar, en skikkelig Middelmadighed, hvem Evigheden lukker sig for.

Troe Du kun mig; jeg byder Dig ved mit Liv den Betyggelse Du kan forlange, thi jeg indlader mig jo slet ikke i endelig Forstand med Dig, søger ikke at drage Dig til mig for at stifte Partie o. D. Nei, jeg gjør blot religieust min Pligt; og i en vis Forstand er det mig, naar jeg blot gjør den, ligegyldigt, aldeles ligegyldigt, om Du tager efter hvad jeg siger, eller ikke.

* *
*

Vogter Eder for dem, som gaae i lange Klæder. Det behøves ikke at siges, at Christi Mening med disse Ord ikke kan være at ville criticere deres Paaklædning; nei, det er visseligen ikke en Bemærkning om Klæderne, ikke dette Christus har Noget mod, at de ere lange. Hvis Stands-Paaklædningen for Præster havde været korte Klæder, saa vilde Christus have sagt: vogter Eder for dem i korte Klæder. Og hvis Du vil, at jeg skal gaae til den Yderlighed, for at vise, at det ikke er Kritik over Klæderne – hvis Stands-Paaklædningen for Præster havde været at gaae uden Klæder, saa vilde Christus have sagt: vogter Eder for dem som gaae uden Klæder. Det er Standen, han (thi han forstaaer noget ganske Andet ved det at: være Lærer) vil ramme, betegnende den ved dens særlige Dragt.

Vogter Eder for dem, som *gjerne* gaae i lange Klæder. En Theevands-Bibelfortolkning vil strax bemægtige sig det Ord »gjerne« og forklare, at Christus kun har sigtet paa Enkelte i Standen, Dem, der sætte en forfængelig Ære i de lange Klæder o. s. v. Nei, min gode langklædte Mand, det kan Du maaskee fra Prædikestolen med stor Høitidelighed bilde Fruentimmer og Børn ind; det svarer ogsaa ganske til det Christus-Billede, som fremstilles i Søndags-Tjenesten. Men mig bilder Du det ikke ind; og det nye Testamentes Christus taler ikke saaledes. Han taler altid om hele Standen, kommer ikke med den intetsigende Passiar, at der er nogle blandt dem, som ere fordærvede, hvad jo til alle Tider vil gjælde om alle Stænder, saa der selvfølgelig dermed slet Intet er sagt. Nei, han opfatter Standen som et Hele, taler om at Standen som Hele er fordærvet, at Standen som Hele ogsaa har den Fordærvedhed gjerne at ville gaae i de lange Klæder, fordi nemlig det at være Præst i det Officielles Forstand er lige det Modsatte af hvad Christus forstaaer ved at være Lærer, hvilket Sidste er at lide, medens det Første er at nyde det Jordiske, raffineret ved Glorien af at være Guds Repræsentant, – saa det er intet Under, at de gjerne gaae i lange Klæder; thi alle andre Stillinger i Livet lønnes kun med det Jordiske, men den officielle Geistlighed tager lidt af det Himmelske med til Raffinement.

* *
*

Altsaa, i sig selv er det aldeles ligegyldigt, om Stands-Paaklædningen er lange Klæder eller korte Klæder. Det som derimod er det Afgjørende, er: saasandt Læreren faaer »Ornat«, særlig Dragt, Stands-Paaklædning, saa har Du officiel Gudsyndelse – og det er den Christus ikke vil have. Lange Klæder, pragtfulde

Kirkebygninger o. s. v., alt dette hænger sammen, og er den menneskelige Forfalskning af det nye Testaments Christendom, en Forfalskning, der skammeligt benytter sig af, at Menneskenes Mængde desto værre kun altfor let lader sig bedære af Sandse-Indtrykket, og derfor (lige stik mod det nye Testamente) er tilbøielig til at kjende sand Christendom paa Sandse-Indtrykket. Det er den menneskelige Forfalskning af det nye Testaments Christendom; og det er ikke med geistlig Stand som med andre Stænder, at i og for sig selv er der intet Ondt i Standen, nei, geistlig Stand er, christeligt, i og for sig selv af det Onde, er en Fordærvethed, en menneskelig Selvskhed, der vender Christendommen lige omvendt af som Christus vendte den.

Men da nu dog engang lange Klæder er blevet Stands-Paaklædningen for Præster, kan man ogsaa være sikker paa, at der ligger Noget deri, og jeg mener, at man ved at agte paa hvad deri ligger, yderst betegnende kan opfatte officiel Christendoms Væsen eller Uvæsen.

Lange Klæder fører uvilkaarligt Tanken hen paa at have Noget at skjule; naar man har Noget at skjule, ere lange Klæder meget hensigtsmæssige – og den officielle Christendom har overordentlig Meget at skjule, thi den er fra først til sidst en Usandhed, som derfor bedst skjules – i lange Klæder.

Og lange Klæder – det er jo Fruentimmer-Paaklædning. Derved ledes saa Tanken hen paa, hvad der ogsaa er karakteristisk for den officielle Christendom: det Umandige, det at bruge List, Usandhed, Løgn som sin Magt. Atter aldeles betegnende for officiel Christendom, der, selv en Usandhed, forbruger en uhyre Masse Usandhed baade for at skjule hvad Sandhed er, og for at skjule over, at den selv er Usandhed.

Og dette Fruentimmeragtige er ogsaa paa en anden Maade betegnende for officiel Christendom. Det Qvindelige, at ville og dog modstræbende, dette, i Qvinden ubevidste, Coquette finder just sit utilgivelige Tilsvarende i den officielle Christendom, der saa gjerne vil det Jordiske og Timelige, men dog for en Skams Skyld maa lade som vil man det ikke, passer nøie paa at faae det, men dog skjult, thi man maa lade – ih bevares! – man maa daane, besvime, naar man skal tage de høie og fede Stillinger, hvilke er En saa afgjort imod, at man kun af Pligtfølelse, ene og alene af Pligtfølelse har kunnet beslutte sig til at overtage en saadan, og først efter at man, ak men forgjæves, paa sine Knæe har sukket til Gud og bedet ham tage dette Kors, denne bittre Kalk fra En – og dog vilde man maaskee komme i en forbistret Forlegenhed, hvis Regjeringen var ironisk nok til at fritage En.

Endeligen: Mænd i Fruentimmer-Klæder er jo noget Tvetydigt. Man kunde fristes til at sige, at det strider imod Politie-Anordningen, som forbyder Mandfolk at gaae i Fruentimmerklæder og omvendt. Men i ethvert Tilfælde, det er noget Tvetydigt – og Tvetydighed er just det meest betegnende Udtryk for hvad officiel Christendom er, betegnende den Forandring, der i Tidernes Løb er foregaaet med Christendommen, at den fra at være hvad den er i det nye Testamente: Eenfold, det Eenstydige, er – formodentlig ved Hjælp af Perfectibiliteten! – blevet noget Mere: det Tvetydige.

* *
*

Vogter Eder derfor for dem som gjerne gaae i lange Klæder! Ifølge Kristus (der dog vel bedst maa vide Beskeed om Veien, da han er Veien) er Porten snever, Veien trang – og kun faa De, som finde den. Og hvad der maaskee meest af Alt har bevirket, at disse Faaes Antal er saa lille, med hvert Aarhundrede forholdsviis mindre: er det uhyre Sandsebedrag, som den officielle Christendom har fremkoglet. Forfølgelse, Mishandling, Blodsudgydelse har paa ingen Maade skadet saaledes, nei, har gavnet, gavnet uberegneligt i Sammenligning med den Grundskade: officiel Christendom, beregnet paa at tjene den menneskelige Magelighed, Middelmaadighed ved at indbilde Menneskene, at Magelighed og Middelmaadighed og Livs-Nydelse er: Christendom. Skaf officiel Christendom bort, lad Forfølgelse komme: i samme Øieblik er Christendommen atter til.